

N:o 2.

Af herr **J. Nydahl**, om tillägg till Kongl. Maj:ts förslag till förändrad lydelse i vissa delar af värnpliktslagen.

Det torde icke kunna bestridas, att den för alla medborgare naturliga pligten att deltaga i fosterlandets försvar icke i alldeles samma grad tillkommer dem alla, utan måste anses vara något större eller mindre allt efter de olika vilkor, hvori den ene eller den andre befinner sig. Den rike och burgne har mer att förlora vid krigets hemsökelse än den mindre bemedlade och den medellöse, och för den bildade innebär begreppet fosterland något vida mera än för den obildade. Den ene medborgaren är fästad vid sitt land med långt starkare, vare sig materiella eller ideella, band än den andre. Den naturliga försvarspligten kan därför icke vara densamma för ett samhälles samtliga medlemmar, oafsedt deras olika vilkor i det ena eller andra afseendet. Men om så är, vill det ock synas, som om ej heller *lagen* borde kräfva samma offer för fosterlandets försvar af alla medborgare utan afseende på deras större eller mindre förmåga att bära bördorna och det större eller mindre intresse de på grund af sin ekonomiska och sociala ställning samt sin personliga utveckling kunna hysa för fosterlandets trygghet och sjelfständighet. Äfven uti ifrågavarande afseende bör mera utkrävas af den mera gifvet är, än af den mindre är gifvet.

Att de *kontanta* kostnaderna för landets försvar bära mera än hvad för närvarande är fallet — för att icke säga, än hvad fallet skulle hafva blifvit, om det af förra Riksdagen förkastade härordningsförslaget utan vidare blifvit godkänt — fördelas efter de skattskyldiges skatteförmåga, är en grundsats, som icke allenast vunnit det insteg inom den ena af representationens båda hälfter, att Andra Kammarens

talman nyligen inför tronen kunnat förklara, att nämnda kammare är i denna sak enig, utan har äfven erhållit ett visst erkännande i den finansplan, som förelagts innevarande Riksdag. — Men äfven i fråga om de *personliga* uppoffringarna för försvaret är det väl ingen obillig fordran, att de bättre lottade samhällsklasserna göra en något större insats än de sämre lottade. Ej heller denna tanke har varit främmande för våra lagstiftare. Den uttalades af den år 1882 tillsatta landtförsvarkomitén, adopterades af Kongl. Maj:t i dess för 1883 års Riksdag framlagda lag om härordningen (§ 42) och blef af Andra Kammaren genom dess beslut i frågan principiellt erkänd. Och det beslut Kongl. Maj:t några år senare (den 5 oktober 1888) fattade angående fullgörandet af vissa militära öfningar såsom vilkor för erhållande af fullständigt afgångsbetyg från statens skogsskolor och skogsinstitut, innebar påtagligen ett erkännande af samma tanke. Med visshet kan ock sägas, att denna tanke under de senare åren allt mer och mer ingått i det allmänna föreställningssättet, och att Kongl. Maj:t, utan fara att komma i strid med nationens rättskänsla, kunnat ställa betydligt större anspråk på landets bildade ungdom än det minimum, som i detta afseende ifrågasattes enligt den föreslagna lydelsen af värnpligtslagens § 34 mom 2, i öfverensstämmelse hvarmed den, som minst två år varit inskrifven vid universitet eller annan statens högskola, skall under hela sin tjenstetid i beväringen tillhöra första uppbådet. Och allra minst torde man behöfva befara, att ett äfven ganska långt gående lagstadgande uti antydda riktning skulle illa upptagas af de bättre lottade samhällsklasserna sjelfva — det vore helt visst att allt för mycket underkänna värdet och betydelsen af den i vårt land sedan någon tid pågående försvarsrörelsen, hvilken rörelse ju utgått ifrån och allt fortfarande med det största intresset omfattas och uppbäres just af dessa samhällsklasser. Hvad 1882 års försvarskomité yttrar angående de bildade och bättre lottade samhällklassernas offervillighet för landets försvar, kan tvifvels utan *nu* sägas med om möjligt ännu större fog än för tio år sedan. — »Samhällets bildade klasser» — skrifver, bland annat, komitén i sitt underdåniga betänkande sid. 119 — »äro dessutom de, som bäst kunna inse, hvilka stora anspråk vår tid ställer på det folk, som vill lefva fritt och sjelfständigt; och komitén har därför icke heller dragit i tvifvelsmål, att deras fosterlandskärlek skall förmå dem att föregå öfriga samhällsklasser med ett uppmuntrande föredöme i uppoffringar för försvaret, särskildt derigenom att deras söner göra sig förtjente af och skicklige till att dervid gå i spetsen för nationens ungdom».

Det »uppmuntrande föredöme», komitén här antydde, är icke det

minst beaktansvärda vid bedömandet af denna frågas betydelse; ty det kan väl ej gerna antagas annat, än att en lagstadgad längre öfnings-tid för landets mera bildade ungdom skulle vara ett kraftigt medel att öfvervinna den motvilja mot beväringens fredsöfningar, som icke utan skäl påstås förefinnas hos den stora massan af vårt folk, och sålunda i sin mån bidraga till att i det allmänna föreställningssättet bana väg för en på den rena värnpligtens tillämpning grundad försvarsorganisation, d. v. s. den enda organisationsform, under hvilken nationens resurser kunna på ett fullt effektivt sätt tillgodogöras för försvaret.

Men om det också allmänt erkännes såsom en i sig sjelf riktig grundsats att af ynglingar tillhörande de bättre lottade samhällsklasserna kräfvos, att de på sin utbildning för fosterlandets försvar använda något längre tid, än som under nuvarande förhållanden anses kunna sättas i fråga för det stora flertalet värnpligtige, så torde det vara svårare att förena meningarna, när det blir fråga om att närmare bestämma, dels *hvilka* samhällsklasser böra underkastas denna längre öfnings-tid, dels *måttet* för densamma. Beträffande dessa båda frågor, så må erinras, att enligt det förslag i detta afseende, som förelåg vid 1883 års riksdag, skulle denna större öfningskyldighet bestämmas till tre månader utöfver den för öfrige värnpligtige bestämda tiden, och dess fullgörande stadgas såsom villkor för afläggande af maturitets-, folkskolelärare- eller annan dermed jemförlig examen. — Hvad nu öfnings-tiden vidkommer, så torde tre månader vara det minsta, som bör ifrågasättas, såvida med ett dylikt stadgande afses att bereda ett verkligt gagn åt försvaret och ej endast att uttala ett erkännande af en riktig princip. Men längre torde man, å andra sidan, ej heller böra gå, så framt undantagsbestämmelsen i fråga skall omfatta jemväl folkskolelärareseminariernas elever och med dem jemförlige studerande, samt enahanda öfningskyldighet stadgas för alla, som skulle komma att drabbas af denna bestämmelse. Landtförsvarskomitén hade visserligen uttalat sig för en något längre tid, eller *fyra* månader, men då Kongl. Maj:t i sin proposition till Riksdagen i detta hänseende föreslog endast *tre* månader, så torde äfven sistnämnda tid kunna anses lämplig och för ändamålet tillräcklig. — Skulle någon skilnad här vid lag böra bestämmas med hänsyn till hvad staten kan anses hafva rätt att utkräfva af den ene eller den andre af här ifrågavarande värnpligtige, så torde en ledning dervid erbjudas i förberörda Kongl. Maj:ts beslut af den 5 oktober 1888, enligt hvilket lärjunge vid lägre skogsskola och elev vid skogsinstitut skulle åläggas militära öfningar under respektive

75 och 180 dagar; men att vid ett dylikt särskiljande i hvarje fall träffa de rätta gränserna vore dock för visso ingen lätt sak, och om den extra utbildningstid, som skulle åläggas en del af de värnpligtige, ej sättes längre än till tre månader, så torde det ock vara mindre nödigt att bestämma någon olikhet i skyldigheter för de skilda kategorierna inom denna del af värnpligtige.

Vidkommande åter de kategorier, som skulle åläggas en grundligare militärisk utbildning än öfrige värnpligtige, så kan det anmärkas och har jemväl anmärkts mot ofvannämnda förslag, att det vore mindre egentligt att endast de, som vilja aflägga vissa examina, skulle underkastas en särskild militärisk tjenstgöring, under det att de ynglingar, som under en jmförelsevis lång, stundom lika lång eller till och med längre tid än de förre åtnjutit enahanda undervisningsförmåner, utan att dock aflägga examen, skulle derifrån vara fritagne. Riktigheten af en sådan anmärkning lärer väl knappast kunna jäfvas och borde därför, så väl för följdriktighetens skull som på det att den afsedda vinsten för försvaret af den bestämmelse, här är i fråga, måtte bli så betydande som möjligt, denna bestämmelse utsträckas jemväl till de ynglingar, hvilka under ett visst antal år åtnjutit den kostnadsfria undervisningen vid vissa statens skolor utan att aflägga någon af de examina, till hvilka dessa skolor ha att förbereda sina lärjungar. Och då kursen vid våra folkskolelärareseminarier, hvilkas utexaminerade elever icke torde böra fritagas från den här ifrågasatta extra militära utbildningen, är fyra-årig, så synes, i öfverensstämmelse dermed, den undervisningstid, som skulle förpligta till genomgåendet af denna grundligare utbildning, likaledes böra bestämmas till fyra år. Huruvida det kan vara lämpligt, att fullgörandet af denna skyldighet stadgas såsom vilkor för afläggandet af vissa examina, torde deremot kunna dragas i tvifvelsmål, enär, utom det hinder ett dylikt stadgande någon gång kunde medföra för examens afläggande, många ynglingar derigenom skulle allt för tidigt och innan deras fysiska krafter vore tillräckligt utvecklade, underkastas den militära tjenstgöringen. Lämpligare synes det då vara, att *skyldigheten* inträder först med den lagstadgade värnpligtsåldern och examens absolverande, men att det lemnas en hvar, som det önskar och som är till krigstjenst antaglig, fritt att redan derförut undergå den extra militära tjenstgöring, som betingas af hans åtnjutna skolundervisning eller den examen han vill aflägga — i hvilken händelse det är mer än sannolikt att det stora flertalet skulle komma att begagna sig af en sådan tillåtelse.

Hvilken afsevärd vinst tillämpningen af en sådan bestämmelse

som den här ifrågasatta skulle medföra för försvaret, behöfver endast antydast. Genom densamma skulle årligen ett stort antal ynglingar — det torde kunna beräknas till omkring 2,000 — erhålla en militärisk uppfostran, som, då dessa ynglingar tillhöra landets mest intelligent ungdom och i regeln redan i skolorna hafva erhållit någon undervisning i vapnens bruk, borde vara tillräcklig att af dem dana ett lika godt som välbehöfligt stöd för deras mindre utbildade kamrater, och skulle äfven efter all sannolikhet rekryteringen af det behöfliga antalet reservofficerare i mycket betydlig mån underlättas. Skulle dessutom åtgärden, på sätt redan blifvit antydt, indirekt gagna försvaret genom att i sin mån bidraga till att göra vårt folk moget för införandet af ett rent värnpligtssystem, så synes redan ur denna synpunkt tillräcklig anledning förefinnas för lagstiftaren att taga frågan under allvarligt bepröfvande, äfven om det icke får förbises, att dess genomförande måste kräfva ganska ansenliga kostnader.

På grund af hvad jag sålunda tagit mig friheten anföra, får jag — i det jag öfverlemnar åt särskilda utskottet att närmare formulera och i värnpligtslagen inarbeta mitt förslag — vördsamt föreslå,

att Riksdagen, under förutsättning att den af Kongl. Maj:t föreslagna utsträckningen af beväringens öfningstid till nittio dagar vinner Riksdagens bifall, måtte besluta, att en hvar värnpliktig, som aflagt maturitets-, folkskolelärare- eller annan dermed jemförlig examen, äfvensom en hvar, som under minst fyra läsår besökt någon statens skola, som har att förbereda till dessa examina, skall, derest han är till krigstjenst antaglig, vara skyldig att för sin utbildning tjenstgöra i sammanlagdt etthundraåttio dagar, dock med öppen rätt för den, som det önskar och som innehar därför nödig fysisk utveckling, att före examens afläggande och före inträdet i den lagstadgade värnpligtsåldern få undergå hälften af nämnda tjenstgöringsskyldighet — allt i enlighet med de närmare bestämmelser, som af Konungen meddelas.

Stockholm den 21 oktober 1892.

Johan Nydahl.